

ΛΕΡΝΑ

LERNA

ΑΡΓΟΛΙΔΑ / ARGOLIS

Η Λέρνα αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προϊστορικές θέσεις του ελλαδικού χώρου. Ο οικισμός της εκτείνεται σε χαμηλό λόφο ύψους μόλις 5,50 μ. και συνολικής επιφάνειας 180x160 μ. Ο λόφος αυτός έχει δημιουργηθεί με τη συσσώρευση αλληπάλληλων στρωμάτων κατοίκησης για 5.500 χρόνια περίπου (μέσα 7ης-1η χιλιετία π.Χ.). Η επιλογή της θέσης ως τόπου μόνιμης εγκατάστασης οφείλεται στους πλούσιους φυσικούς πόρους της (εύφορη γη, πηγές της Λέρνας). Επίσης, η γειτνιάσή της με τη θάλασσα και τα αρκαδικά βουνά εξασφάλιζε στους κατοίκους της τον έλεγχο των θαλάσσιων εμπορικών δρόμων, καθώς και τη δυνατότητα ελέγχου της διόδου προς την Αρκαδία.

Συστηματικές ανασκαφές πραγματοποιήθηκαν κατά τα έτη 1952 έως και 1958 από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή J.L. Caskey. Αυτές περιορίστηκαν στο νότιο τμήμα του γηλόφου και έφεραν στο φως δύο κύριες οικιστικές και χρονολογικές φάσεις, οι οποίες φέρουν λατινική αρίθμηση (I-VII). Μετά το πέρας των ερευνών, τα πρωιμότερα αρχιτεκτονικά λείψανα καταχώθηκαν, ενώ ένα στέγαστρο κατασκευάστηκε για την προστασία της «Οικίας των Κεράμων». Τα ευρήματα των ανασκαφών εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Άργους.

Η πρώτη εγκατάσταση ανάγεται στην αρχαιότερη και τη μέση νεολιθική περίοδο (6500-5300 π.Χ.: Λέρνα I και II αντίστοιχα). Τα λείψανα της κατοίκησης αυτής έχουν σήμερα καταχωθεί και αντιστοιχούν σε μια αγροτική κοινότητα που ασχολείται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και το κυνήγι και κατασκευάζει χειροποίητα πήλινα σκεύη. Ορατά είναι σήμερα τα λιθόκτιστα θεμέλια τμήματος οικίας της μέσης νεολιθικής περιόδου (I). Από την ίδια περίοδο προέρχεται πήλινο ειδώλιο όρθιας γυνικής γυναικείας μορφής. Στη νεότερη νεολιθική περίοδο η κατοίκηση εμφανίζεται μειωμένη.

Η μεγάλη ακμή της Λέρνας συνδέεται με την πρωτοελλαδική II περίοδο (2750/2700-2300/2200 π.Χ.: Λέρνα III), κατά την οποία διακρίνονται τέσσερις οικοδομικές φάσεις, ανάμεσα στις οποίες η σημαντικότερη είναι η τρίτη. Σε αυτήν ανήκουν: α) οχυρωματικός περίβολος, με δύο πεταλόσχημους πύργους, ο οποίος προφανώς περιέβαλλε όλο τον οικισμό και επισκευάστηκε αρκετές φορές, έπαψε όμως να χρησιμοποιείται στο τέλος της πρωτοελλαδικής II περιόδου (2-13), β) ορθογώνιες, συνήθως μονόχωρες οικίες (14-15) και γ) το μεγάλο, ορθογώνιο, επίμηκες κτήριο BG, διαστάσεων 20x12 μ., από το οποίο προέρχεται μεγάλη πήλινη εστία με εμπέστη διακόσμηση σφραγιδοκύλινδρου στο χείλος.

Τα κτήρια της τρίτης οικοδομικής φάσης κατεδαφίζονται και στη θέση τους ανεγείρεται κατά την τέταρτη και τελευταία φάση μνημειώδεις διώροφο κτήριο, διαστάσεων 25x12 μ. Το κτήριο αυτό είναι γνωστό ως «**Οικία των Κεράμων**» και η συμβατική ονομασία του οφείλεται στο πλήθος των πήλινων κεραμιδιών της στέγης που βρέθηκαν στο στρώμα καταστροφής του. Είχε λιθόκτιστα θεμέλια και ανωδομή από ωμές

πλήθρες, κύρια είσοδο στα ανατολικά (**XIII**) και πήλινα θρανία κατά μήκος των εξωτερικών μακρών πλευρών του. Ακολουθούσε τον αρχιτεκτονικό τύπο των κτηρίων με διάδρομο, όπως και το προγενέστερο κτήριο BG. Τέσσερα δωμάτια διατεταγμένα κατά τον άξονα Α.-Δ. (**V, VI, VII, XII**) περιβάλλονταν από επιμήκεις διαδρόμους κατά μήκος των μακρών πλευρών τους (**III-IV, VIII-X**). Δύο μικρά δωμάτια (**I, XI**) είχαν πρόσβαση μόνο από την εξωτερική πλευρά του κτηρίου. Στο δωμάτιο XI βρέθηκαν 143 πήλινα σφραγίσματα με αποτυπώματα από 60 περίπου σφραγίδες, που χρησιμοποιούν για το σφράγισμα του περιεχομένου κιβωτιών και αποθηκευτικών αγγείων.

Η «Οικία των Κεράμων» καταστράφηκε από πυρκαγιά πριν από την αποπεράτσή της. Η πολύπλοκη αρχιτεκτονική δομή της, τα σφραγίσματα και το γεγονός ότι μετά την καταστροφή της οι κάτοικοι της σβέστησαν κατασκευάζοντας πάνω από αυτήν κυκλικό τύμβο που οριοθετούσε τον χώρο (**16**), μαρτυρούν ότι αποτελούσε το εμπορικό και διοικητικό κέντρο όλης της γύρω περιοχής και υποδεικνύουν την ύπαρξη ενός πρώιμου αστικού συστήματος με κεντρική διοίκηση. Η καταστροφή της πιθανώς οφείλεται στην έλευση νέων κατοίκων, οι οποίοι αργότερα ανεγείρουν νέες οικίες πάνω από τον τύμβο (**17**) (πρωτοελλαδική III περίοδος: τέλη 3ης χιλιετίας: Λέρνα IV) και εισάγουν νέα ήθη στην αρχιτεκτονική (ασιδωτές οικίες) (**19**) και την κεραμική (χρήση μιας πρώιμης μορφής κεραμικού τροχού).

Κατά τη μέση εποχή του Χαλκού (τρεις πρώτοι αιώνες της 2ης χιλιετίας π.Χ.: Λέρνα V), ο οικισμός ακμάζει (**18, 20-23**) καθώς συστηματοποιείται η αγροτική παραγωγή και αναπτύσσονται εμπορικές σχέσεις με την Αίγινα, τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη. Οι νεκροί συνεχίζονται να θάβονται εντός του οικισμού (**24**).

Από τα τέλη της μέσης εποχής του Χαλκού και τη μετάβαση προς την ύστερη (1700/1675-1600 π.Χ.: Λέρνα VI) διατηρούνται δύο μνημειακοί λακκοειδείς τάφοι (**25-26**), που κατασκευάζονται μέσα στα ερείπια της «Οικίας των Κεράμων» και ακολουθούν τον τύπο των αντίστοιχων πλούσιων τάφων των Μυκηνών. Κατά τη μυκηναϊκή εποχή (14ος-13ος αι. π.Χ.: Λέρνα VII), ο οικισμός εξακολουθεί να είναι ακμαίος, υπό τη σκιά όμως των Μυκηνών και της Τίρυνθας.

Με το τέλος της εποχής του Χαλκού επέρχεται ουσιαστικά και το τέλος του οικισμού της Λέρνας. Λιγοστά ευρήματα μαρτυρούν περιορισμένη χρήση του χώρου κατά τους ιστορικούς χρόνους. Κυκλικός κλίβανος καταλαμβάνει στη ρωμαϊκή εποχή τμήμα της πρωτοελλαδικής οχύρωσης (**27**).

Lerna is one of the most important prehistoric sites in the Greek world. The settlement extended over a low hill only 5.50 m. in height and covering a total area of 180x160 m. The hill was created through the accumulation of successive habitation levels over approximately 5,500 years (mid-7th-1st millennium BC). The choice of this location as a place for a permanent settlement was due to its abundant natural resources (fertile land, the springs of Lerna). In addition, its proximity to the sea and the mountains of Arcadia ensures its residents control of maritime trade routes as well as the possibility of controlling the passage to Arcadia.

Systematic excavations were conducted from 1952 until 1958 by the American School of Classical Studies under the direction of Professor J.L. Caskey. These were confined to the southern section of the tumulus and brought to light seven main chronological phases of human occupation identified by the Roman numerals I-VII. Following investigation, the earliest architectural remains were covered up, and a roof was built to protect the "House of the Tiles". The finds from the excavations are on exhibit in the Archaeological Museum of Argos.

The first settlement dates back to the Early and Middle Neolithic periods (6500-5300 BC: Lema I and II respectively). Habitation remains from this phase have been buried today; they corresponded to a rural community engaged in agriculture, livestock herding and hunting, which produced hand-made pottery. Today, the foundations of a part of a house of the Middle Neolithic period remain visible (I). A terracotta figurine of a standing nude female dates to the same period. Habitation appears to have been reduced in the Late Neolithic period.

Lerna's heyday is connected with the Early Helladic II period (2750/2700-2300/2200 BC: Lema III), during which four building phases are discernible, of which the third is the most important. The following belong to this phase: a) a fortification wall with two horseshoe-shaped towers. It apparently surrounded the entire settlement and was repaired numerous times, though it ceased to be used at the end of the Early Helladic II period (2-13), b) rectangular, normally one-room houses (14-15), and c) the large narrow rectangular **building BG**, measuring 20x12 m., from which a large clay hearth with impressed decoration of a zigzag pattern on its rim emerged.

The buildings of the third building phase were demolished, and in their place a monumental two-story building measuring 25x12 m. was built during the fourth and final phase. This building is known as the "House of the Tiles". Its conventional name is owed to the host of clay roof tiles found in its destruction level. It had stone foundations and a superstructure of unbaked mud bricks, a main entrance on the east (XIII) and clay benches along its exterior long sides. It followed the architectural type of "corridor houses", like the earlier building BG. Four rooms arrayed along its East-West axis (V, VI, VII, XII) were surrounded by long, narrow corridors along their long sides (III-IV, VIII-X). Two small rooms (I, XI) were accessible only from the exterior of the building. In room XI there were found 143 clay sealings

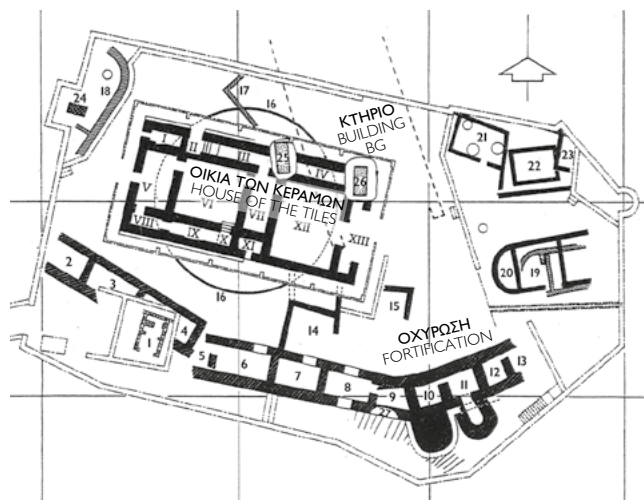
bearing the impressions of around 60 seals. These were used to stamp the contents of chests and storage jars.

The "House of the Tiles" was destroyed by fire before its completion. Its complex architecture, the sealings, and the fact that after its destruction residents revered it by constructing above it a circular tumulus that marked the site (16) testify to its having been the commercial and administrative center of the entire surrounding region and suggest the presence of an early urban system with centralized administration. Its destruction was probably owed to the arrival of new inhabitants who later built new houses above the tumulus (17) (Early Helladic III period: late 3rd millennium: Lema IV) and introduced new practices in architecture (apsidal houses) (19) and in pottery (use of an early form of potter's wheel).

During the Middle Bronze Age (first three centuries of the 2nd millennium BC: Lema V) the settlement flourished (18, 20-23) as agricultural production became more systematic and commercial relations developed with Aegina, the Aegean islands, and Crete. The dead continued to be buried inside the settlement (24).

From the end of the Middle and the transition to the Late Bronze Age (1700/1675-1600 BC: Lema VI), two monumental shaft graves are preserved (25-26) that were built inside the ruins of the "House of the Tiles" and followed the corresponding type of rich Mycenaean tombs. During the Mycenaean period (14th-13th c. BC: Lema VII) the settlement continued to prosper, though in the shadow of Mycenae and Tiryns.

The end of the Lerna settlement essentially came with the end of the Bronze Age. Meager finds testify to limited use of the site during the historical period. In the Roman period, a round kiln occupied part of the Early Helladic fortification wall (27).

ΛΕΡΝΑ

LERNA

ΑΡΓΟΛΙΔΑ / ARGOLIS

i T: 27510 47597

ΚΕΙΜΕΝΑ: Ε. ΣΑΡΡΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΑΠ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

TEXT: E. SARRI
TRANSLATION: D. BROWN-KAZAZIS
GENERAL SUPERVISION: ARF, PUBLICATIONS
DEPARTMENT

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
MONUMENTS AND MUSEUMS OF GREECE
e-Ticketing system

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
HELLENIC REPUBLIC

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Ministry of Culture and Sports

Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων
Archaeological Resources Fund

www.tap.gr